

Protocol Anti-pesten & ontoelaatbaar gedrag Obs Passe-Partout 2023-2024

Voorwoord

Pesterijen komen op iedere basisschool voor, ook op OBS Passe-Partout. Met dit protocol willen we een positieve en effectieve bijdrage leveren aan het voorkomen en bestrijden van het pestgedrag en ander ongewenst gedrag. Binnen de school doen zich buitengewoon veel situaties voor, waarin kinderen zich kwetsbaar opstellen: binnen de groep of bijvoorbeeld bij het spelen op het plein. Situaties, die gemakkelijk kunnen leiden tot gevoelens van ontevredenheid, jaloezie en je achtergesteld of zelfs genegeerd voelen. Dergelijke situaties leiden tot pestgedrag. Pestgedrag is een niet te ontkennen fenomeen. Met behulp van dit pestprotocol willen wij het pestgedrag binnen onze school niet alleen aanpakken nadat een pestsituatie is gesignaleerd, maar ook pestgedrag voorkomen.

Naast de nodige basisinformatie voor de leerkrachten is ook een duidelijk plan van aanpak beschreven voor situaties waarin pestgedrag wordt gesignaleerd en zijn overzichten van regels en afspraken ten aanzien van de omgang met elkaar opgenomen. Bij de aanpak van gesignaleerd pestgedrag worden ook de ouders betrokken, omdat pestgedrag zich niet alleen beperkt tot de school. Het is in onze ogen van groot belang dat de kinderen zich in onze school thuis voelen.

Wij streven naar een prettige, ontspannen en open sfeer, waarin de kinderen zich gerespecteerd voelen en ervaren dat er voor iedereen, ongeacht capaciteiten en vaardigheden, de nodige belangstelling en aandacht is. Een pedagogisch klimaat vormt een basisvoorwaarde voor het bereiken van goede onderwijsleerresultaten en een positieve ontwikkeling van kinderen. Belangrijk kenmerk binnen dit pedagogisch klimaat is een kindvriendelijke onderwijsleeromgeving, waarbij een gevoel van veiligheid en geborgenheid bij de kinderen de grondslag vormt.

De school heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen. Maar het kan misgaan. Dat is niet erg. Het zijn leermomenten. De vragen die daarna gesteld worden zijn: "Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?". Dit leer- en ontwikkelproces nemen wij als school mee in ons handelen.

Voor vragen over het protocol kunt u contact opnemen met:

Noortje van de Laar (directeur) – noortje.vandelaar@obspassepartout.nl

Ingrid Vooijs (intern begeleider en vertrouwenspersoon) – ingrid.vooijs@obspassepartout.nl

Anita Jorna (anti-pestcoördinator) – anita.jorna@obspassepartout.nl

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoud	3
1. Achtergrondinformatie	4
1.1 Pesten	4
1.2 Signalen	6
2. Afspraken binnen de school omtrent gedrag	7
2.1 Preventieve aanpak	7
2.2 Schoolregels	7
2.3 Klassenregels	7
2.4 Interactiedriehoek	7
2.4 Kindbegrip	8
2.5 SEL-expertgroep	8
3. Curatieve aanpak	8
3.1 Vijf sporen aanpak	8
3.2 De aanpak in stappen	9
4. Kwaliteitskaart	10
4.1 Time Out	10
5. Contacten binnen de school	12
5.1 Binnen het team	12
5.1.1 Intern begeleider/vertrouwenspersoon	12
5.1.2 Anti- pestcoördinator	13
5.2 Buiten het team	13
5.2.1 Schoolmaatschappelijk werker	13
5.2.2 Sociale vaardigheidstrainingen	13
5.2.3 Andere mogelijkheden	13

1. Achtergrondinformatie

1.1 Pesten

Onder pesten verstaan we het op systematische wijze toepassen van lichamelijk of geestelijk geweld door een of meer leerlingen ten opzichte van een leerling die niet (meer) in staat is zichzelf te verdedigen. In tabel 1.1 zijn de verschillen aangegeven tussen plagen en pesten.

Tabel 1.1 Verschil tussen pesten en plagen

	Pesten	Plagen
Machtsverhouding	De pestkop heeft de macht. Het ene kind is bang voor het andere. Bovendien gebeurt het vaak in groepsverband tegenover 1 persoon. Hierbij ligt de rol van pestkop en gepeste vast, alleen de rol van de omstanders kan verschillen. Scheve Machtsverhouding.	De kinderen zijn niet bang voor elkaar. Het gebeurt meestal 1 op 1. De rol van wie plaagt of geplaagd wordt, ligt niet vast. Gelijke Machtsverhouding.
Weerbaarheid	De gepeste voelt zich machteloos. Slachtoffer kan zich niet verdedigen.	De kinderen kunnen elkaar aan. Slachtoffer kan zich verdedigen.
Tijd	Het gebeurt niet zomaar één keer, maar iedere dag weer, soms een jaar of langer achter elkaar en is niet te stoppen. Het gebeurt langdurig en intensief.	Het gebeurt meestal eenmalig en is onschuldig. Het is van korte duur en is te stoppen. Het gebeurt incidenteel
Herhalend conflict	Het is bedreigend, omdat het niet om een incident gaat en het gepeste kind geen kans ziet om het te stoppen. Er is sprake van geestelijke en/ of lichamelijke mishandeling.	Het is niet bedreigend, omdat de kinderen niet bang voor elkaar zijn, elkaar aankunnen en het om een incident gaat. Er is geen sprake van geestelijke en/ of lichamelijke mishandeling.
Schade	Het gepeste kind delft het onderspit en heeft (terecht) angst voor verdere gevolgen. Er is sprake van schade	Het blijft bij het voorval en heeft geen verdere gevolgen. Er is geen sprake van schade.

Globaal zijn er vijf manieren te onderscheiden waarop een pestkop pest, deze manieren lopen tijdens een peestsituatie in elkaar over:

- Verbaal: vernederen, uitschelden, bijnaam geven, dreigen, belachelijk maken.
- Lichamelijk: duwen, slaan, schoppen, spugen, trekken, bijten.
- Achtervolging: achternalopen, opsluiten, klemzetten, opjagen.
- Uitsluiten: negeren, afpakken van spullen, beschadigen van spullen, isoleren.
- Afpersing: dwingen, dreigen.

Bij een peestsituatie zijn er vijf partijen betrokken, te weten: - het kind dat gepest wordt; - het kind dat pest; - de ouders; - de school; - de klas.

Bij een peestsituatie zijn er verschillende rollen. De bekendste rollen zijn de rollen van de pestkop en de gepeste. De rollen van de omstanders zijn minder bekend. De omstanders hebben, onbewust, invloed op de peestsituatie. We kunnen meerdere rollen onderscheiden bij een peestsituatie, te weten:

- De pestkop: De pester pest vanuit macht: de pestkop wil controle over de groep, hij bepaalt wat er gebeurt. De pester kan ook pesten vanuit onmacht: de pestkop is onzeker, hij pest een ander door de aandacht op hen te vestigen. Of de pester pest vanuit frustratie: de pestkop ervaart een frustratie waarvan de oorzaak of bron niet bereikbaar is. De pestkop reageert zich af op een zondebok die wél bereikbaar is.
- De gepeste: De gepeste heeft, vaak, een beperkte weerbaarheid. Het kind heeft angstgevoelens en voelt zich eenzaam. En uit angst dat het pesten verergert, durft het kind geen acties te ondernemen. De gepeste zoekt het veilige contact van een leerkracht.
- De meeloper: De meeloper is bevriend met de pestkop. Hij/ zij pest mee. De reden hiervoor kan wisselend zijn; behoefte om bij de 'populaire' groep te horen of uit angst om zelf gepest te worden.
- De helper: De helper neemt het op voor de gepeste. De helper vindt het niet goed dat er gepest wordt en is niet bang voor de pestkop.
- De onzichtbare: De onzichtbare vindt het goed dat de gepeste gepest wordt. De onzichtbare roept anderen erbij om het pesten te steunen en versterkt het pestgedrag van de pestkop. Dit gebeurt buiten het oog van een volwassene.
- De buitenstaander: De buitenstaander trekt zich niets van het pestgedrag aan en merkt het pesten meestal niet op. De buitenstaander voelt zich niet betrokken bij de groep, maar vindt dit prima.
- De stille: De meeste kinderen nemen vaak de rol van 'de stille' op zich. De stille herkent het pesten, maar durft niets te doen uit angst om zelf gepest te worden.

1.2 Signalen

Signalen, die wijzen op pestgedrag. Vaak kunnen door middel van een goede observatie al bepaalde signalen van pestgedrag worden opgevangen. Door het goed observeren van kinderen in de verschillende onderwijsleer- en spelsituaties kunnen peestsituaties al in een vroeg stadium worden gesignaleerd en kan op gepaste wijze worden ingegrepen. Signalen bij de gepeste:

- Het kind heeft blauwe plekken of schrammen, gescheurde kleren, beschadigde boeken en 'verliest' sportkleren en eigendommen. Let zeker op, als het kind normaliter niet slordig is. Ook als het niet weet hoe de signalen er gekomen zijn, of excuses zoekt, is er vaak meer aan de hand;
- Het kind maakt zich het liefst onzichtbaar. Zelfs zonder zichtbare aanleiding is het kind vaak verdrietig of neerslachtig, of heeft onverwachte stemmingswisselingen met driftbuien;
- In sommige gevallen is het onhandelbaar, agressief en overspannen;
- Het staat dikwijls alleen op de speelplaats; er komen geen vriendjes thuis om te spelen en het wordt ook niet uitgenodigd om te komen spelen, of is niet welkom op feestjes en logeerpartijen;
- Het kind zoekt het veilige gezelschap van de leerkracht of de leider;
- Als er groepjes worden gekozen wordt het kind als laatste gekozen of het blijft over;
- De schoolresultaten worden opeens veel slechter; - het kind is vaak afwezig, letterlijk of figuurlijk. Het vlucht weg in de fantasie en zorgt ervoor dat het zo nipt mogelijk op tijd op school komt en is meteen na de bel weer weg.

2. Afspraken binnen de school omtrent gedrag

2.1 Preventieve aanpak

Om preventief te kunnen werken aan gewenst gedrag volgen alle groepen Kwinklessen, een methode om sociaal emotioneel leren in school te borgen. Kwink werkt met de groepsfasen Forming, Norming, Storming, Performing, Adjourning. In het belang van de groepsdynamica, de wisselwerking tussen leerlingen en leraar in de groep wordt iedereen bewuster van de groepsprocessen binnen de jaargroepen. De handvaten vanuit de Kwinklessen wordt toegepast in verschillende realistische situaties. Ouders worden d.m.v. Parroberichten betrokken in de lessen van de kinderen.

We werken met het groepsplan gedrag planmatig aan passend onderwijs. In dit plan worden de risicofactoren in de ontwikkeling en het verminderen en in de hand houden van licht probleemgedrag preventief behandeld.

Aan het begin van het schooljaar starten wij met de 'Gouden Weken'. In deze weken is er extra aandacht voor het groepsproces. Naast de Kwinklessen zijn er ook andere activiteiten die hieraan bijdragen. Er zijn vaste activiteiten die voor de gehele school vastliggen, maar de leerkracht heeft hierin ook de vrijheid om activiteiten te bedenken die bij de groep aansluiten. In de 'Zilveren Weken', na de kerstvakantie, is er opnieuw een periode waarin de groepsvorming extra aandacht krijgt.

2.2 Schoolregels

De drie waarden die op school als kapstok gehanteerd worden zijn Veiligheid, Respect en Verantwoordelijkheid. Aan de hand van deze waarden zijn er afspraken gemaakt. Het is belangrijk dat alle leerlingen en teamleden zich hieraan committeren. Ook zijn er afspraken gemaakt rondom het oplossen van conflicten of incidenten. Deze zijn zichtbaar in de lokalen en school. Hierop staat het volgende in andere woorden aangegeven:

- Geef duidelijk je grens aan door stop te zeggen en het gedrag te benoemen waarvan je wilt dat de ander ermee stopt
- Loop weg van de situatie
- Haal hulp als het ongewenste gedrag nog niet gestopt is

2.3 Klassenregels

Passe-Partout werkt op het gebied van Sociaal Emotioneel Leren vanuit 5 concrete pijlers: besef hebben van jezelf, besef hebben van de ander, zelfmanagement, relaties hanteren en keuzes maken. We werken van curatie naar preventie zodat de sociaal emotionele ontwikkeling voor alle leerlingen gewaarborgd is. Daarnaast worden tijdens de Gouden Weken de klassenregels met de leerlingen opgesteld. Deze hangen op een centrale plek in de klas en wordt ondertekend door alle leerlingen.

2.4 Interactiedriehoek

We vinden het als school erg belangrijk dat leerlingen, school en ouders samenwerken om zowel preventief (vooraf), als curatief (achteraf) aan gewenst gedrag te werken. Het is belangrijk dat er in deze driehoek sprake is van wederzijds vertrouwen.

Iedereen mag zichzelf zijn. Daarbij is het belangrijk dat we ons aan de gezamenlijk opgestelde afspraken en regels houden. Binnen het kader geven we elkaar de mogelijkheid eigen grenzen aan te geven. Daarmee handelen we zichtbaar vanuit dezelfde grondhouding. Werknemers van de school hebben een voorbeeldfunctie om de grondhouding actief uit te dragen.

2.4 Kindbegrip

Sociale veiligheidsbeleving van kinderen wordt tevens gemonitord via 'Kindbegrip!'. In de groepen 3-4 vullen de leerkrachten vragenlijsten in aan de hand van stellingen die gaan over de sociaal/emotionele ontwikkeling. In de groepen 5-8 doen de leerkrachten dit ook, maar ook de leerlingen zelf vullen vragenlijsten in. Nadat dit is ingevuld wordt de data geanalyseerd en concrete doelen opgesteld voor de groep en eventueel individuele leerlingen. In de eerste helft van het schooljaar voeren de leerkrachten gesprekken met ouders/verzorgers over deze resultaten. Eventuele zorgen op dit gebied worden dan met ouders gedeeld, zodat zij met elkaar hierover in gesprek kunnen om dit te verbeteren. In de midden- en bovenbouw wordt ook verwacht dat de leerlingen bij het gesprek aanwezig zijn.

2.5 SEL-expertgroep

Binnen de school is er een expertgroep samengesteld van leerkrachten die zich hierin ontwikkelen en specialiseren. De anti-pestcoördinator maakt ook deel uit van deze expertgroep. Met elkaar zijn zij een aanspreekpunt voor de leerkrachten en zorgen zij ervoor dat de afspraken en regels worden geborgd.

3. Curatieve aanpak

3.1 Vijf sporen aanpak

In hoofdstuk 1 is beschreven welke vijf partijen betrokken zijn bij een peestsituatie. Omdat er bij pesten meerdere partijen betrokken zijn moet een interventie zich niet alleen op de pestkop of de gepeste richten. Alle betrokkenen moeten betrokken worden om tot een gewenst resultaat te komen. De school werkt hierbij met de 'vijf sporen' aanpak. De vijfsporenaanpak bestaat uit het mobiliseren van de zwijgende middengroep (de rest van de klas), hulp aan de pester en de gepeste en professionalisering van leerkrachten en ouders (Van der Meer, 2014).

Begeleiding gepeste leerling:

- Luister naar het kind en neem het probleem serieus;
- Het verhaal duidelijk krijgen: wie pest er, hoe wordt er gepest, hoelang;
- De reactie van de leerling zelf bespreken: wat doet hij/zij voor, tijdens en na de pesterijen;
- Samen met het kind werken aan een oplossing;
- Indien nodig professionele hulp inschakelen bijvoorbeeld schoolmaatschappelijk werk.

Begeleiding van de pestkop (leider van de pesterijen):

- Laten inzien wat het effect is van de pesterijen;
- Uitleggen welke stappen jij, als leerkracht, onderneemt om het pesten aan te pakken;
- Duidelijke grenzen stellen;
- Het gesprek aangaan; wat is de reden en oorzaak van de pesterijen;
- De pestkop zich leren beheersen, de 'stop-eerst-nadenken-houding'.

De ouders van het gepeste en van het pestende kind steunen:

- Ouders die zich zorgen maken over pesten serieus nemen;
- Ouders op de hoogte houden van peestsituaties;
- Informatie en advies geven over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt;
- In samenwerking tussen school en ouders het pestprobleem aanpakken: zowel op school als vanuit de thuissituatie;

- Indien nodig professionele hulp inschakelen;

Begeleiding van de middengroep (de rest van de klas)

- Betrekken bij de oplossingen van het pestprobleem;
- Met de kinderen praten over pesten en over hun eigen rol daarbij;
- Met de kinderen overleggen over mogelijke oplossingen en over wat ze zelf kunnen · bijdragen aan die oplossingen;
- Samen met de kinderen werken aan oplossingen, waarbij ze zelf een actieve rol · spelen.

De algemene verantwoordelijkheid van de school:

- De school zorgt dat er voldoende informatie is over pesten;
- De school werkt actief met een pestprotocol en dit protocol wordt jaarlijks gecontroleerd en zo nodig aangepast;
- De school werkt aan een goed beleid rond pesten en veiligheid van leerlingen waar de hele school bij betrokken is.

3.2 De aanpak in stappen

De stappen die ondernomen worden als er pestgedrag geconstateerd of gemeld wordt door een leerkracht:

1. De leerkracht maakt een afspraak met de anti-pestcoördinator (APC) om de situatie en incidenten in kaart te brengen.
2. De APC komt observeren in de klas en tijdens het buitenspelen. Met de leerkracht wordt besproken hoe vaak passend is.
3. De APC en de leerkracht stellen een plan van aanpak op en leggen dit in ParnasSys (het leerlingvolgsysteem) vast.
4. De APC en de leerkracht nodigen de ouders van de betrokkenen om het plan te bespreken.
5. Het plan wordt gedurende een aantal weken uitgevoerd. De uitvoering hiervan wordt bijgehouden in het plan. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid van de leerkracht en APC.
6. Na een aantal weken wordt het plan geëvalueerd door de leerkracht en APC. Het plan wordt aangepast en doorgezet of afgerond.
7. Ouders worden uitgenodigd voor een gesprek om de evaluatie te bespreken en het besluit over het plan te delen.
8. Indien het plan wordt doorgezet worden stappen 5 en 6 herhaald. Na de aantal weken worden ouders weer uitgenodigd (stap 7).

De stappen die ondernomen worden als er pestgedrag geconstateerd of gemeld wordt door een ouder:

1. De ouders uiten hun zorgen in een gesprek met de leerkracht.
2. De leerkracht maakt een afspraak met de anti-pestcoördinator (APC) om de situatie en incidenten in kaart te brengen.
3. De APC komt observeren in de klas en tijdens het buitenspelen. Met de leerkracht wordt besproken hoe vaak passend is.
4. De APC en de leerkracht stellen een plan van aanpak op en leggen dit in ParnasSys (het leerlingvolgsysteem) vast.
5. De APC en de leerkracht nodigen de ouders van de betrokkenen binnen een week na de eerste signalen uit om het plan te bespreken.

6. Het plan wordt gedurende een aantal weken uitgevoerd. De uitvoering hiervan wordt bijgehouden in het plan. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid van de leerkracht en APC.
7. Na een aantal weken wordt het plan geëvalueerd door de leerkracht en APC. Het plan wordt aangepast en doorgezet of afgerond.
8. Ouders worden uitgenodigd voor een gesprek om de evaluatie te bespreken en het besluit over het plan te delen.
9. Indien het plan wordt doorgezet worden stappen 5 en 6 herhaald. Na de aantal weken worden ouders weer uitgenodigd (stap 7).

In het uiterste geval kan de school handelingsverlegen raken. Dit is het geval als bovenstaande maatregelen niet het gewenste effect hebben, de rust en orde niet hersteld kunnen worden en de veiligheid (op school) in gevaar blijft. Er kan dan een traject gestart worden om een andere onderwijsplek voor een leerling te vinden. In dat geval zal de leerling van de school worden verwijderd. De school houdt de zorgplicht totdat de leerling op een andere school is ingeschreven.

*: Als de ouders meerdere malen hun zorgen hebben geuit richting de leerkracht maar het gevoel hebben dat het niet wordt opgepakt, kunnen zij contact opnemen met de intern begeleider en/of de APC. Zij zullen een afspraak met de ouders maken en het verder oppakken met de desbetreffende leerkracht.

4. Kwaliteitskaart

4.1 Time Out

Naast een aanpak op pestgedrag vinden wij het ook belangrijk dat er binnen de school een eenduidige aanpak is opgesteld. Wij werken met een Time Out aanpak. Dit is een stappenplan waarin beschreven staat welke aanpak passend is bij het gesignaleerde gedrag. Daarnaast geeft het ook een overzicht welke vervolgstappen er genomen moeten worden of hoe en wanneer wie ingelicht moet worden.

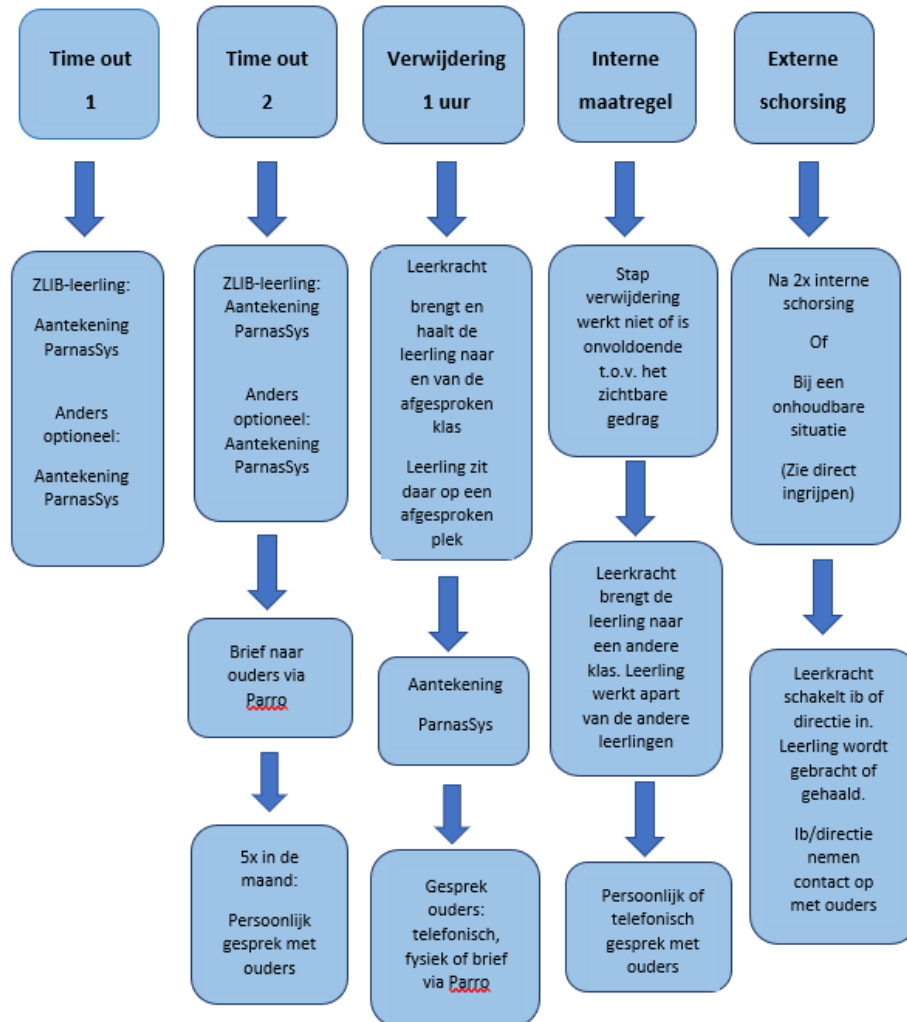
Het stappenplan benoemt vooral de consequenties die ingezet kunnen worden. Indien er meer dan dat nodig is, kan de schoolmaatschappelijk werker worden betrokken. Dit gaat in overleg met ouders.

In gevallen waarin dit protocol niet voorziet, beslist de directie. Alle leerkrachten zijn collectief verantwoordelijk voor het gedrag van alle leerlingen. De leerkrachten kunnen alle leerlingen aanspreken op hun gedrag en consequenties aan dit gedrag verbinden. Van de leerlingen wordt verwacht dat zij dit ook van alle leerkrachten accepteren en naar alle leerkrachten luisteren.

Indien er een incident zich heeft voorgedaan wordt de groepsleerkracht hierover ingelicht. De groepsleerkracht is eindverantwoordelijk voor de oudercommunicatie m.b.t. de incidenten en het gedrag van de leerling. Bij afwezigheid van de groepsleerkracht op dat moment is de leerkracht, die de betrokken is, verantwoordelijk voor de uitvoering van de consequentie

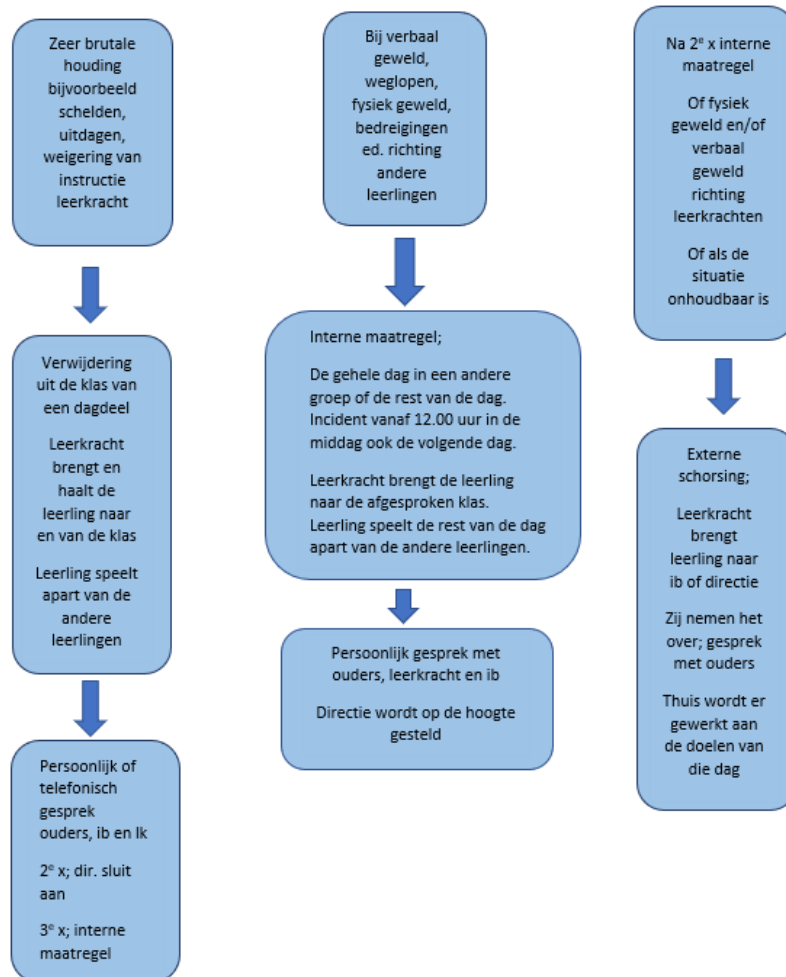
Time Out

Stappenplan

Bij direct ingrijpen

Stappenplan

5. Contacten binnen de school

5.1 Binnen het team

5.1.1 Intern begeleider/vertrouwenspersoon

De intern begeleider is verantwoordelijk voor de leerlingenzorg en voert veel begeleidende en coördinerende taken uit. Hij/zij helpt leerkrachten met hulpvragen over de leerlingen. Daarbij kan hij/zij ook gevraagd worden om aan te sluiten bij oudergesprekken indien de hulpvraag vanuit hen komt. Zo ook als het om pestproblemen gaat.

Daarnaast is de intern begeleider ook vertrouwenspersoon voor de school. Dit geldt voor leerlingen, teamleden maar ook voor ouders. Ouders, leerlingen of teamleden kunt bij haar/hem terecht met vertrouwelijke zaken en persoonlijke problemen die te maken kunnen hebben met onder andere ongewenst gedrag of pesten.

5.1.2 Anti- pestcoördinator

De anti-pest coördinator is, naast de groepsleerkracht, het aanspreekpunt van leerlingen en ouders die te maken krijgen met pesten. Hij/zij vangt de ouders en de leerling op en samen kijken we naar de situatie en brengen die in kaart. Dan kijken we welke acties er nodig zijn om de pestsituatie op te lossen. Hierin wordt nauw samengewerkt met de intern begeleider en de leerkrachten.

5.2 Buiten het team

Om de leerling nog een steun in de rug te geven en zich hem of haar weerbaar te maken, zijn er verschillende stappen die ondernomen kunnen worden:

5.2.1 Schoolmaatschappelijk werker

De schoolmaatschappelijk werker signaleert, geeft informatie, advies en consultatie aan de school en biedt hulp aan kinderen en hun ouders via een actieve, vraaggerichte en systeemgerichte benadering. In de onderzoeksfase worden mogelijke invloeden op de leerling geïnventariseerd. Daarna kan de maatschappelijk werker een plan van aanpak opstellen om de leerling op de juiste manier te ondersteunen. De intern begeleider en maatschappelijk werker hebben onderling contact over de vorderingen, maar sparren ook met elkaar om de aanpak goed met elkaar af te stemmen. Daarnaast worden ook de ouders bij het traject betrokken en heeft de maatschappelijk werker altijd aan het begin en aan het einde van het traject contact met de ouders.

5.2.2 Sociale vaardigheidstrainingen

De school werkt samen met de organisatie 'Indigo'. Via deze organisatie kunnen verschillende trainingen worden aangevraagd voor de leerling die een individuele insteek hebben of juist de leerling kennis laten maken met 'lotgenoten'. De trainingen worden vergoed en duren vaak van vakantie tot vakantie. De intern begeleider of de schoolmaatschappelijk werker kunnen op basis van de problematiek een training adviseren en de leerling daarvoor aanmelden. Indien de leerling is aangemeld bij een training, loopt het contact verder met ouders. De school wordt wel aan het einde van het traject weer betrokken en ontvangt een evaluatie van de organisatie.

5.2.3 Andere mogelijkheden

- **Unity 99:** Unity99 wil van meerwaarde zijn voor de lokale samenleving en bijdragen op sportief, sociaal maatschappelijk en economisch vlak. Zij bieden zowel na-schooltijd voor individuele leerlingen trainingen aan als onder schooltijd groepstrainingen aan om hieraan bij te dragen.
- **Sporten:** Indien een leerling nog niet aan een sport doet, raden wij vaak als school aan om samen met de leerling op zoek te gaan naar een sport die bij hem of haar past. Vaak helpt een teamsport om de leerling te helpen bij het samenwerken, inbreng van andere accepteren en een eigen plek kunnen vinden binnen de groep. Een verdedigingsport helpt de leerling bij het opkomen voor zichzelf, stevig staan en zekerder van zichzelf te worden.
- **Zelf aan de slag:** Als ouders meer informatie willen of thuis ook willen werken aan het versterken van de competenties van de leerling, kunnen zij op de website terecht van onder andere: Stichting Omgaan met pesten, Mediawijsheid, Week tegen pesten en het Nederlands Jeugd Instituut.